

Како одмиче време од бутмирских сесија у организацији шефа шведске дипломатије Карла Билта и и заменика америчког државног секретара Џејмса Стајнберга, тако интересовање за БиХ расте и мимо Европске уније и САД. Последња посета руског шефа дипломатије Сегреја Лаврова Сарајеву, те активирање Контакт групе Организације исламске конференције (ОИЦ) за БиХ – на чијем је челу Турска – упућују да би у наредном периоду БиХ могла постати једно од места на којем све видљивије бива укрштање интереса светских сила и земаља из региона које имају амбицију да ојачају свој утицај на прилике у БиХ.

Реторичка еквидистанца Београда vs. подршка Анкаре редизајнирању БиХ

Да Турска има амбицију да постане водећа сила у региону сасвим јасно је објаснио турски шеф дипломатије Ахмет Давутоглу у свом знаковитом говору половином октобра у Сарајеву [\[1\]](#), но тај веома емотиван Давутоглуов наступ Срби и Хрвати нису видели само као недипломатски, агресиван реторички приступ Турске према БиХ, већ и као сушту опасност по сопствене интересе у БиХ [\[2\]](#). Заштитнички однос Турске према босанским муслиманима можда не би био тако споран када званична Анкара – у свом залагању за редизајнирање уставних решења у БиХ – не би директно оспоравала садашњи положај Срба, односно статус Републике Српске унутар БиХ.

То се недвосмислено могло видети из званичног саопштења издатог након састанка бошњачког члана Председништва БиХ Хариса Силаџића са члановима Контакт групе ОИЦ за БиХ у Истанбулу 8. новембра. Елем, у Декларацији Контакт групе ОИЦ за БиХ дословно се наводи да «ОИЦ подржава функционалну БиХ без ентитетског гласања» [\[3\]](#)

Међутим, као што ни након Давутоглуовог сарајевског наступа нико није упутио протестну дипломатску ноту Турској, тако ни након поменуте Декларације нико у БиХ није званично реаговао на овако драстично оспоравање темељених уставних решења у БиХ.

Може бити да су званичници РС - након што су схватили да се од Давутоглуа ничему бољем нису могли ни надати, а да њихов евентуални протестни захтев министар спољних послова БиХ Свен Алкалај не би ни узео у обзир – закључили да више не вреди узалуд трошити речи, пошто се, је ли, добро зна позиција РС. Но, ипак, могли су макар одговорити, рецимо, да «дипломатска» реторика Анкаре никако не доприноси стабилизацији политичке ситуације у БиХ. Тим пре што се – последњих месеци посебно – из Брисела и Вашингтона од српских вођа у Бањалуци захтевало да избаце из свог политичког речника све оне «негативне» поруке којима се у питање доводи опстанак БиХ уколико неко запрети нестанком РС. И тим пре што је премијер РС Милорад Додик у последње време видно ублажио своју реторику, а интонацију спустио за целу октаву у односу на некадашње «референдумске» иступе.

Случајно или не, Додиково реторичко «дотеривање» уследило је након низа његових сусрета са председником Србије Борисом Тадићем и српским шефом дипломатије Вуком Јеремићем, па би се могло, је ли, закључити да су за то «дотеривања» најзаслужнији баш Тадић и Јеремић. Уколико је тачно да се из Брисела и Вашингтона од званичног Београда тражило – а изгледа да ће се још тражити – много више од реторичког «дотеривања» Додика, онда оно само по себи не мора бити лоше, а није ни наштетило националним интересима.

За сада, међутим, испада лоше – а можда буде и штетно – то што овај свој новостворени «адут» ни Додик, ни остали српски политичари у Бањалуци и у Београду нису користили да јасно затраже да и са друге стране - како од Силајџића, тако и од Анкаре – буде прекинута «антидејтонска» реторика. Шта више, вече уочи објаве Декларације Контакт групе ОИЦ за БиХ, Јеремић је, након састанка са Давутоглуом и Алкалајем у Анкари, изјавио да « Србија и Турска желе миран и стабилан западни Балкан и функционалну БиХ» [\[4\]](#). «Мањак поверења међу странама у БиХ један је од највећих проблема који отежавају постизање споразума», нагласио је Јеремић, додајући да ће се «наставити са заједничким напорима ка стварању узајамног поверења и постизању решења за БиХ». Изостанак Јеремићеве реакције на отворено залагање Контакт групе ОИЦ за укидање ентитетског гласања - што, иначе, већ одавно «отежава постизање споразума» у БиХ – могао би се разумети једино ако је Јеремић, је ли, неким чудом остао неинформисан, али се тешко може било чим оправдати.

То је један битан детаљ који може додатно да збуне Србе у РС, уколико они већ нису поприлично забринути. Наравно да би било сувишно очекивати од званичног Београда да на исти начин одговори, али нека врста дипломатског протеста/упозорења Анкари због заговарања укидања ентитетског гласања у БиХ, представљала би одраз озбиљног залагања за поштовање Дејтонског споразума, ако ли већ мањка осећаја за могуће угрожавање позиције својих сународника у БиХ.

Другим речима, ако председник Тадић истиче «да би свако наметање рјешења за БиХ било контрапродуктивно», те стално «потврђује принципијелан став Србије да све што се договоре легитимни представници сва три народа у БиХ и два ентитета јесте прихватљиво за Србију», онда никако не може бити лоше да после његове поруке «да је Турска партнер Србије и у овом питању» [5], уследи јасна дистинкција према ономе у чему Турска не може бити партнер Србији када је реч о БиХ. Можда у Београду верују да се то већ подразумева реторичким одржавањем еквилибранса према свима у БиХ – како не би, ваљда, били оптужени из Вашингтона и Брисела да подржавају опстанак «дејтонске» РС или Додика – али би таква врста «помоћи» могла да одмогне и РС и Додику, кад Бањалука буде изложена снажним притисцима да понуди болне уступке зарад изградње «функционалне» БиХ.

Дакле, када пред српске вође у РС буду испостављени још снажнији захтеви за снижење «дејтонског» нивоа заштите РС у оквиру БиХ, за Србе у РС било би пожељно да се званични Београд недвосмислено изјасни да ли може пружити какву-такву политичку заштиту својим сународницима и њиховим политичким вођама. Или, пак, мисли да настави да одржава релативно лагодну позицију еквилибранса не само у реторици већ и у деловању, што готово никако не наилази на разумевање Сарајева, али што се, изгледа, очекује у Бриселу, како то примећује шеф словачке дипломатије Мирослав Лајчак. «Знам да је Тадић ишао у Бањулуку да помогне међународној заједници, а у Сарајеву је био оптужен да се ту ствара нека српско-српска прича која је против БиХ. Из тога се види да бошњачки представници треба да изађу из клишеа да је било каква иницијатива која долази из Београда усмерена против Босне. Јер, заиста није тако», устврдио је Лајчак [6].

Оваква врста конструктивног става Београда и председника Тадића – и европска «заштита» попут Лајчакове - Републици Српској неће бити од велике помоћи, све док се, рецимо, Ахмет Давутоглу буде својски трудио да што снажније подржи Хариса Силајџића, па макар се то завршило «компромисом» који нуди «умерени» Сулејман Тихић о маргинализовању ентитетског гласања за почетак. Пошто, рецимо, Силајџић уопште нема намеру да прихвати тзв. бутмирски пакет уставних промена, сматрајући тај папир «списком жеља РС». «Ако је ово услов за ЕУ и НАТО, онда јасно желим рећи да су овде људи гинули и за достојанство и стога ми нећемо допустити да нам неко гази то достојанство. Ако неко жели да будемо крпа којом ће брисати под, онда ћемо ми бити први који су против уласка у ЕУ и НАТО» - дословце је поручио Силајџић [7].

Са овако «тврдим» Силајџићем и мало «мекшим» Тихићем и Лагумџијом – који јединствено заговарају брзи улазак БиХ у НАТО – Турска, заправо, добија могућности за

двојако дипломатско деловање у БиХ, постављајући се као регионална сила која може играти између Брисела и Вашингтона: с једне стране, Турска би «убрзавала» бошњачке политичаре да испуњавају «мекше» услове за улазак БиХ у НАТО савез, што је најважније и самим Бошњацима, а и Вашингтону као турском војном савезнику; с друге стране, брже кретање ка ЕУ Бошњаци ће условљавати – као што је и до сада било – што снажнијом централизацијом институција у Сарајеву, у чему неће изостати подршка Турске, стрпљиве да чека деценијама пред вратима Брисела. Пролазак кроз та врата, изгледа, ни за Бошњаке, ни за Турску није техничко питање, већ «питање живота и смрти», што би рекао Ахмет Давутоглу.

Интереси Русије у БиХ

«Босанско питање» за Русију можда није «питање живота и смрти», али је много више од пуког техничког питања. Као и Турска, Русија је једна од чланица Савета за спровођење мира у БиХ (ПИЦ), али је, за разлику од Турске, и један од гараната Дејтонског споразума, истина често прегласавана приликом одлучивања у Управном одбору ПИЦ. Но, и таква Русија представља доста поуздану одбрану РС од тзв. бонских овлашћења Канцеларије високог представника у БиХ (ОХР).

«Најважније је да за даље очување 'бонских овлашћења' нема никаквих основа. Постојање 'бонских овлашћења' значи да земља није сасвим самостална у својим одлукама. Зато би логично и праведно било окончати примену 'бонских овлашћења' и у потпуности предати одговорност за судбину земље њеним грађанима», истакао је руски шеф дипломатије Сергеј Лавров након последње посете Сарајеву [8]. Лавров је, такође, приметио да се одуговлачи са процесом трансформације ОХР-а у ЕУСР називајући неоправданим «истицање нових услова», те оцењујући да се иза тога, заправо, крије «жеља ЕУ и САД да процесе у БиХ прилагоде оним интересима који постоје унутар ЕУ и НАТО-а». «Наши партнери су, без икаквих савета, унели нове предлоге, који се не уклапају у концепцију за успостављање мира. Они постављају нове, раније недоговорене услове, који се састоје у томе да БиХ треба да измени Устав тако да буде згодније 'гурати' процесе њене евроатлантске интеграције», закључује Лавров [9].

Ове поруке српски политичари у Бањалуци схватили су као подршку својим залагањима за одбрану дејтонске позиције РС, имајући у виду да је сасвим јасно да под «новим условима» Лавров подразумева тзв. бутмирски пакет уставних промена, који су Срби у РС препознали као изузетно штетан по интересе РС.

То што Лавров говори о САД и ЕУ као руским партнерима указује да Русија намерава да постане равноправно укључена у политичке прилике у БиХ, односно да у њима учествује више него до сада. Уосталом, и сам Лавров је, баш у Сарајеву, поручио како је «сигуран да уклањање 'спољне контроле' отвара могућности и активнијег учешћа и Русије у БиХ» [\[10\]](#)

. То би, пре свега, могло да значи да ће Русија користити сав свој утицај да покуша барем да успори ширење НАТО савеза и на простор БиХ, упркос све видљивијем залагању бошњачких и хрватских политичара, снажно «гураних» што директно од стране САД, што посредно преко Турске, у правцу што бржег учлањења БиХ у НАТО. Због тога, уосталом, руске дипломате врло обазриво прилазе питању унутрашњег компромиса, трудећи се да објасне да они нису против одређених уставних промена, с тим да буду изведене уз унутрашњи консензус.

Нови руски амбасадор у БиХ Александар Боцан Харченко био је изричит у ставу да Русија «не подржава дезинтеграцију БиХ, јер је став Москве јасан и принципијелан – суверенитет и целовитост БиХ», истовремено објашњавајући да његова земља није против промена Устава БиХ. «Русија сматра да прво треба да дође до затварања Канцеларије високог представника, затим њена транзиција у канцеларију представника ЕУ, а након тога промена Устава уз сагласност свих политичких лидера у БиХ», изјавио је Боцан Харченко [\[11\]](#). Успут, долазак овог каријерног дипломате у Сарајево, уз његово често присуство не само у бањалучким већ и у сарајевским медијима, представљају поуздане показатеље да званична Москва већ сада у БиХ појачава свој дипломатски ангажман, промовишући унутрашњи дијалог на темељу постојећег уставног уређења. Иако се такав став у Сарајеву доживљава као отворени сигнал подршке опстанку РС, није никога превише ни иритирао у Федерацији БиХ.

У Сарајеву до сада није било ни озбиљнијих примедби на руску дипломатију према БиХ, односно нико до сада није јавно посумњао да би званичној Москви био у интересу распад БиХ, а да би РС била нека нова Јужна Осетија, сем у ранијим, појединим случајевима, и то на нивоу интелектуалне провокације. Сарајеву, пословично, повремено засмета што Русија нема примедби на политичко деловање Милорада Додика, али Боцан Харченко је и на примедбе ове врсте ставио тачку у једној реченици. «Ми никада нисмо имали осећај или утисак да постоји намера разбијања БиХ у Бањалуци, а Додик само жели да сачува надлежности ентитета у оквиру Дејтонског споразума», изјавио је руски амбасадор [\[12\]](#).

Напокон, или пре свега овога, Русија има сасвим конкретне енергетске интересе не само у РС, мада је, за сада, практично «ограничена» само на РС. Истина, са укупним

инвестицијама од око 200 милиона евра, Русија је тек седми инвеститор у БиХ, али чињеница да су те инвестиције концентрисане на нафтни сектор у РС, указује да је реч о озбиљним интересима. Није тајна да постоје и озбиљне руске намере да прошири дистрибуцију нафте и нафтних деривата на подручје Федерације БиХ: руски «Зарубежњепет» с нестрпљењем чека исход кризе искрсле у докапитализацији сарајевског «Енергопетрола», који је раније преузела компанија ИНА-МОЛ, већ сада спремајући понуду за откуп највећег тамошњег дистрибутивног система. За сада је, међутим, извесније да ће власти ФБиХ пре гледати да избегну руску понуду, неголи да је размотре, ако се има у виду проста чињеница да неки уговори о сарадњи са Русијом у Влади ФБиХ чекају на верификацију већ четири године.

Но, руски инвеститори не намеравају да чекају тамошње власти, најављујући у наредном периоду нове инвестиције у износу од око 700 милиона евра. Лавров није навео за шта су руски инвеститори конкретно заинтересовани, док Додик тврди да ће то бити концесије за истраживања налазишта сирове нафте (највероватније у Посавини, по налазима која датирају од пре неколико деценија, али нису реализовани јер захтевају велика улагања, оп.а.), изградњи термоелектране у Угљевику, те гасоводу кроз РС. Тај гасовод до сада се помињао као један крак «Јужног тока», али још није извесно да ли ће бити грађен у сарадњи са «Србијагасом», због сумњи у исплативост. То је један од разлога што се – како се могло чути полузванично – Русија, што директно, што преко Србије, труди да увери власти у Федерацији БиХ да и они пронађу свој интерес у изградњи гасовода.

Оно што је до сада било мање познато јесте да је Русија једна од земаља веома заинтересованих за хидропотенцијал у БиХ, највећи у Европи по глави становника, који није искоришћен ни 20 одсто. Указујући да је реч о огромним резервама за производњу чисте, обновљиве енергије, која је данас приоритет свих великих сила, поједини економски аналитичари уверени су да и последњу посету Лаврова Сарајеву треба посматрати у том контексту.

Извесно је, дакле, да се на овом простору настављају играти неке од важних утакмица између великих сила, иако ни БиХ ни Балкан у целини (још) нису на прворазредном стратешком европском правцу. Својим појачаним интересом за БиХ, након Србије, Русија се, изгледа, труди да не дозволи да САД заузму позиције јаче од оних које Москва може имати. Да би деловала у том правцу, Русија ће, поред наставка инвестиција у РС, морати још више да се потруди да би свој утицај проширила и на Федерацију БиХ, мада се чини да ће, поред појачаног интереса Турске за тај простор, у томе тешко забележити већи успех.

С друге стране, пак, сем војног и појачаног политичког интереса за БиХ, Турска је до сада упадљиво заостајала у инвестирању у енергетски сектор на подручју БиХ, а у евентуалној «трци» са моћнијом Русијом у том сегменту и нема чему великом да се нада. Ипак, никако не треба губити из вида да је Турска један од руских партнера у «Јужном току», а БиХ би, рецимо, могла бити једно од места на којем ће се озбиљност тог партнерства преламати и кроз призму пожељног политичког утицаја на унутрашње прилике. Можда би, рецимо, успостављање равнотеже између интереса Русије и појачаног утицаја Турске на босанске муслимане – на рачун опадајућег америчког политичког утицаја – могло у будућности да доведе и до уравнотеженијих односа између Срба и Бошњака, чиме би и БиХ добила стабилну будућност. Хоће ли ће се то остварити зависиће, изгледа, понајвише од унутрашњих националних стремљења у БиХ и општих прилика на Балкану, али и од економског и политичког капитала који су Русија и Турска, поред ЕУ и САД, спремне да инвестирају на овом простору.

[1] <http://www.nspm.rs/prenosimo/obnovicemo-otomanski-balkan.html>

[2] <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/29986/lat/Turskoj-uputiti-protestnu-notu.html>

[3] <http://www.dnevniavaz.ba/dogadjaji teme/islamske-zemlje-protiv-entitetskog-glasanja>

[4] <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/30678/lat/Stabilan-Balkan-mirna-Bosna.html>

[5] <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/29990/lat/Fokusirati-se-na-moguci-dogovor-u-BiH.html>

[6] <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/30500/lat/Miroslav-Lajcak-Bosnjaci-treba-da-shvate-da-Srbija-nije-protiv-BiH.html>

[7] <http://www.nezavisne.com/dogadjaji/vijesti/48473/Miliband-Butmirski-proces-vazan-za-napredak-BiH.html>

[8] <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/30727/lat/Dogovor-prepustiti-domacim-liderima.html>

[9] Исто.

[10] <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/30491/lat/Hitno-rijesiti-pitanje-transformacije-OHR-a.html>

[11] . <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/30277/lat/Aleksandar-Bocan-Harcenko-Milorad-Dodik-nema-namjeru-da-rusi-BiH.html>

[12] Исто.